ZENETUDOMÁNYI ÍRÁSOK 1986

SZERKESZTETTE
BENKŐ ANDRÁS

KRITERION KÖNYVKIADÓ
BUKAREST 1986

ZSIZSMANN REZSŐ ÉS LÁSZLÓ ÁRPÁD EMLÉKÉNEK

ELŐSZÓ

A *Zenetudományi írások* negyedik kötetében — dr. Szenik Ilona kolléganőm javaslatára — a *zenepedagógia* kerül előtérbe, hogy hathatósabb segítséget nyújtsunk óvónőknek, tanítóknak, zenetanároknak. E kötet nyilvánvalóan nem ölelheti fel (azonos szinten) e terület minden kérdését, válogatásunk bizonyos mértékig így is tükrözi a szak- és az általános oktatásban dolgozó zenepedagógusokat foglalkoztató problémák körét (az ide vonatkozó anyagot ők maguk jegyzik, egyik-másikuk első alkalommal jelentkezik kötetben).

A dolgozatok első csoportja *elméleti kérdéseket* taglal (esztétika, módszertan, a zenei nevelés társadalmi hasznossága), konkrét anyaggal kívánja megkönnyíteni a zenehallgatást elemi és óvodai szinten. Hosszú évek — sőt évtizedek — gazdag tapasztalataival rendelkező nevelőink közül hárman tantárgyösszevonást javasolnak a főiskolai oktatásban — a fejlődéstörténet és a dialektika szellemének fokozottabb érvényesítésével.

A tanulmányok második kategóriája néhány *zenepedagógus elődünk* munkásságát mutatja be és hasznosítható tapasztalatokat fogalmaz meg. Neveléstörténetünk nyilván több kiemelkedő zenepedagógust tart számon, ezúttal azonban csak id. Belle József, Ruzitskáné Raczek Zsófia, László Árpád és a Boda házaspár portréjának megrajzolására vállalkoztak a munkatársak.

A *népzenetudományt* e kötetben a hangszeres változatképzéssel foglalkozó írás képviseli. A *zenetörténet* keretébe illeszkedő dolgozatok közül egyikben Farkas Ödön operastílusának dallambeli sajátossága tárul elénk, a másik az *előadóművészet* területére vezet el. A *Documenta*-fejezet anyagközlése a népzene, illetőleg a zenetörténet területéről merít, előbbi Fabó Bertalan, utóbbi George Breazul levelezéséből tesz hozzáférhetővé kéziratos misszilis anyagot.

A zenepedagógiai tanulmányok/írások egyik csoportja megvédett I. fokozati dolgozatok anyagát hasznosítja (Balla, Boér, Valádi). Néhány esetben korábbi közlést egészít ki a szerző jelentős mértékben (Fejér, Nagy). A többi dolgozat a kötet számára készült (beleértve Csire József dolgozatát is, amelyből előzőleg *A Hét* hasábjain tett közzé részletet). Mint művelődés-, ill. neveléstörténeti adatot említjük meg, hogy egyes zenei tantárgyak összevonását s az ebből adódó óraszám-módosulást (csökkenést) sugalló javaslatot először Jagamas János vetette fel 1957-ben, kidolgozott formájában itt lát napvilágot először.

Ezúttal két elhunyt hazai magyar muzsikus emlékét idézzük kötetünkkel — *László Árpádét* halálának negyedszázados, *Zsizsmann Rezsőét* születésének százéves évfordulója kapcsán. Itt kellene megemlékeznünk Delly Szabó Gézáról és Mezey Zsigmondról hasonló évfordulók révén, erre azonban csak egyik következő kötetünkben kerülhetünk sort.

1985 december hava

BENKŐ ANDRÁS

BENKŐ ANDRÁS

GEORGE BREAZUL LAKATOS ISTVÁNHOZ INTÉZETT LEVELEI. LAPJAI

1. Sem a levélírót, sem a címzettet nem szükséges bemutatnunk, hiszen mindketten elismert szakemberek hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. Ezért az érdeklődők számára csak néhány hazai és külföldi forrást említünk meg, melyekből mindkettőjük tevékenységéről összegező vagy részletező képet alkothatnak maguknak.[1] G. Breazul levelezése még feldolgozatlan, mindössze egy válogatott kötet látott napvilágot a hagyatékban található levelekből, ill. levelekről.[2] E kötet és egy jegyzék sejteti, milyen szerteágazó levelezést folytatott a zenetudomány, a zenei élet számos jeles európai képviselőjével. Lakatos István a jegyzékben egyetlen, 1958. február 19-i levéllel szerepel, az összeállítás azonban jelzi, hogy ezen kívül még több található a szóban forgó hagyatékban.[3]

1.1. Breazul Lakatos Istvánnal való kapcsolata mindössze hat-hét évet ölel fel, életének utolsó esztendeit (1954—1960). E rövid időszakban Breazul 22 alkalommal keresi fel írásban Lakatos Istvánt. Egyetlen csehszlovákiai képeslap kivételével mindannyiszor Bukarestből keltezettek kézzel írott levelei, lapjai, és változatlanul Lakatos István kolozsvári címére érkeztek.[4] A fennebb említett képeslap (7. sz.) mellett négy levél (15, 18, 19, 21. sz.) és 17 lap (1—6, 8—14, 16—17, 20, 22. sz.) sorakozik fel az évek folyamán.

1.2. Néhány kivételtől eltekintve, a levelek/lapok írásmódja az ötvenes esztendőkben alkalmazott helyesírást tükrözi. A kivételek közül megemlíthető például, hogy Breazul következetesen a latinos *sunt*-ot használja a valamivel korábban bevezetett *sînt* helyett. Hasonlóan tér el a szótári alaktól betegsége megnevezésében (litiază helyett litiezăt ír — 10. sz.). Más esetben ingadozik az írásmód rövidítésekben (pl. dna/Dna, dv/Dvs, Allg. mus./Mus. Zeitung / — 12—13. sz.). Elírással találkozunk Speer nevében: néhányszor Davidot használ Daniel helyett (13, 15. sz.).[5] Mind az ingadozásokat, mind az elírásokat megtartottuk, s leveleit és lapjait *betűhíven* adjuk közre a függelékben.

2.1. A két muzsikus között kollegiálisan baráti kapcsolat, illetőleg ennek megfelelő hangvétel alakult ki. Igaz, szinte egyidősök — az a nyolc esztendő az ő akkori életkorukban már nem jelentett távolságot kapcsolatukban.[6] Levelezésük kapcsán egész sor téma, kérdés vonul fel az olvasó előtt. A teljes képhez hozzátartozna a Lakatos-levelek szövegének közlése is, erre azonban egyelőre nem vállalkozhatunk, a Breazuléiból úgyszólván problémamentesen alkothatunk magunknak fogalmat az őket foglalkoztató kérdésekről.[7]

2.2. Az egymás munkássága iránti kölcsönös érdeklődés indokolja a *zenetörténeti* kutató munkára, az anyaggyűjtésre vonatkozó tájékozódást. Breazul fő kutatási területe a *román zene története* s ennek kap-

csán a *román népdal* feldolgozása, felhasználásának módja. Ezért kérdezősködik Dima-, Mureşianu-művek, Enescu-partitúrák felől, ezért szorgalmazza a Rouschitzki, vagy Bartók gyűjteményével kapcsolatos információkat — ezért bukkanunk úgyszólván majdnem mindenik levelében/lapjában zenetörténeti jellegű kérdésre. Ha összevetjük a két muzsikust foglalkoztató fontosabb problémákat, közleményeik alapján az alábbi vázlatos kép alakul ki:[8]

Téma	Breazul	Lakatos
1	2	3
román népzene	1924: Pentru muzica populară 1925: O arhivă fonogramică în ţara noastră 1940: Oligocordii şi stenohorii 1947: Moduri pentatonice şi prepentatonice 1950: Valorificarea artistică a folclorului 1965: Idei curente...	1939: A román népdal irodalma 1944: A bukaresti fonogramarchívum
román zenetörténet	1931: Concepţiile dominante în muz. rom. de azi 1934: Curs de ist. muz. rom. (1941) 1936: Patrium Carmen (1941) 1939: Muzica românească de azi 1956: Istoria muz. rom.	1938: A román zene fejlődéstörténete 1951: Román zenetörténeti jegyzet
zenei kapcsolatok	1954: Relaţii muzicale româno-ruse 1956: Ştiri noi despre relaţiile muzicale rom.-ruse 1961: Date noi cu privire la relaţiile muzicale rom.-sovietice	1949: Orosz—román zenei kapcsolatok 1951: Legături muzicale ruso-române 1957: Román—magyar zenei kapcsolatok 1957: Román—lengyel zenei kapcsolatok 1959: Cseh—román zenei kapcsolatok
Haydn	1960: Haydn şi mesajul creaţiei sale	1959: Haydn művészete Romániában 1961: Aspecte... 1971: A két Haydn
Mozart	1943: Die ersten Mozart-Aufführungen in Rumänien 1956: Bicentenarul Mozart 1957: La bicentenarul naşterii lui Mozart 1957: Zu Mozarts...	1941: Mozart művészete/művei... 1956: Muzica lui Mozart 1971: Mozart
Ruzitska család	anyaggyűjtés fázisa	1939: A muzsikus Ruzitskák Erdélyben 1940: Egy erdélyi muzsikus vallomásai 1970: Ruzitska György
zenekritika	1920-tól	1920-tól

2.3. A François Rouschitzki gyűjteményéhez[9] kapcsolódó kutatás révén, Breazul leveleiből a Ruzitska (1, 3, 4, 5. sz.) nevű muzsikusok és nem muzsikusok egész sora vonul fel:

1. Roudschitzki, Franz Paola
2. Roudschitzki, Scarlat
3. Roujitszki, François
4. Roudschitzki, François
5. Rouschitzki, François
6. Rouzinczki, ?
7. Ruschitzki, François
8. Rusitka, François
9. Ruzicka, Anton (1832—1905)
10. Ruzicka, Joseph (1849—1915)
11. Ruzicka, Vincentius (1849—1921)
12. Ruziczka, Georg
13. Ruziczka, Wenzel (udvari orgonista, 1758—1823)
14. Ruziszka család

A név korabeli írásából adódó változatok ellenére látszik, hogy alapjában véve egyetlen családnévről van szó, ha rokoni kapcsolatokat az egyes tagok között nem tudunk is kimutatni. Breazul leveleiből/lapjaiból *kilenc* személy neve különböztethető meg (a 3—8-ig ugyanarról a muzsikusról van szó).

Lakatos István írásaiból (további) tíz nevet sorakoztathatunk fel:[10]

1. Ruzitska Venczel — Ruzitska György apja, a Breazul-lista 12. sz. orgonistája,
2. Ruzitska Károly — R. György bátyja, a családi kvartett elsőhegedűse,
3. Ruzitska Ferenc — R. György öccse, a családi vonósnégyes gordonkása,
4. Ruzitska Vencel — R. György bátyja, a családi kvartett mélyhegedűse,
5. Ruzitska ? — R. György negyedik, meg nem nevezett testvére,
6. Ruzitska György (1790?—1869) — a kolozsvári zenei életben szerepet játszott muzsikus,
7. Ruzitska Béla, id. (1825—1890) — R. György fia,
8. Ruzitska Béla, ifj. (1867—1942, ill. 1870—1942) — R. György unokája,
9. Ruzitska Ilona (1869—1945) — R. György unokája,
10. Ruzitska László (1874—1926) — R. György unokája, írói nevén Zsoldos László,
11. Ruzitska Lajos (1878—1969) — R. György unokája.

Ruzitska György emlékirataiból tudjuk, hogy két testvére Bukarestben élt (a XIX. század elején), Ypsilanti herceg udvari zenekarának muzsikusaként.[11] A Ruzitska családból François és György játszott jelentősebb szerepet a hazai zenei életben: egyik zenei gyűjteménye, másik pedig pedagógiai, karmesteri, zeneszerzői tevékenysége révén.

2.4. Breazul több alkalommal kérte Lakatos István segítségét zenetörténeti anyag megszerzésére (4, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 19, 22. sz.) — Daniel Speer, Samuel Stock (Stödy), Algemeine musikalische Zeitung

stb. Kéréseinek Lakatos maradéktalanul eleget is tett, ha az eredmény nem is bizonyult mindig pozitívnek. Ez viszont már nem rajta múlott.

2.5. A Breazult foglalkoztató zenetudományi kérdések közül a *pentatóniával* kapcsolatban Kodály és Bartók megállapításaira kíváncsi (18). A Lakatos István által megadott nyomon Bartóknak két, Kodálynak, Bartha Dénesnek és Szabolcsi Bencének egy-egy munkájára hivatkozik.[12]

2.6. Breazul két alkalommal ismertette, népszerűsítette Lakatos István munkásságát a külföldi *lexikográfiában*, mindkét alkalommal a Lakatos Istvánnak megadott vázlat, illetőleg a Lakatos által összeállított és elküldött anyag alapján (15, 16, 17, 18, 19, 20. sz.).[13]

2.7. Levelezésük idején mindkettőjüket kitüntették: Breazul 1955-ben két kitüntetést kapott, a Munkaérdemrend II. fokozatát s az Állami Díjat. Lakatos István két évvel később kapta meg a Munkaérdemrend III. osztályát.[14] Ezekhez, valamint egy-egy megjelent tanulmányhoz, a kutatás terén elért eredményekhez stb. kölcsönösen gratulálnak egymásnak (2, 3, 5, 12, 14. sz.)

2.8. Lakatos Istvánt foglalkoztatta a régi *doktorátus* elismertetésének problémája-lehetősége.[15] Breazul készségesen megszerzi az erre vonatkozó tájékoztatót és elküldi kollégájának (18).

2.9. Ritkán, de utalás történik e levelekben a Breazult munkájában gátló *betegségre* (vesekőlerakódás) — 10, 11. sz.), a Zeneszerzők Szövetsége által 1957 nyarán szervezett *dunai kirándulásra* (ezen mind Breazul, mind Lakatos feleségestül vett részt; 8. sz.).

3. E levelek és lapok révén betekintést nyerhetünk két zenetörténész hétköznapjaiba — elsősorban a levélírót foglalkoztató gondokba —, munkamódszerébe. Általuk kiegészül Breazul életének utolsó éveiről alkotott képünk, mindenekelőtt az a törekvése, hogy adatokkal felvértezve minél teljesebben mutassa be a román zene történetét. S bár ő maga nem tudott mindent hasznosítani az összegyűjtött anyagból, hagyatéka megkönnyíti a kortársak számára a tájékozódást, a teljesebb összegezést.[16]

Most pedig következzenek a levelek és lapok — saját fordításunkban.

1

Bukarest, 954. IX. 13.

Igen tisztelt Kolléga!

Hosszúra nyúlt vakációm után ismét Bukarestben vagyok, ahol is megkaptam két dolgozatát és levelét[17], melyeket szíveskedett nekem küldeni. Teljes szívből köszönök mindent és nagyon lekötelez.

Fontosnak tartom, hogy az Ön dolgozata román nyelven is megjelenjen. Volt hallgatója, Lázár Judit felajánlotta, hogy lefordítja nekem románra. Kérem, nézzen Ön is utána belföldön és Budapesten, megtalálható-e: *„François Rousitzki: Musique orientale. 42 Chansons et dances, Moldaves, Valaques, Grecs et Turcs, traduits, arrangées et dédiées à son Excellence ... Inst. Albinei, Iaşi, 1834"*.[18]

Bővebben írok majd Önnek. Addig is még egyszer köszönöm [szívességét] és kérem, fogadja meleg baráti jókívánságaimat.

Breazul

2

Bukarest, 955. IV. 15.

Tisztelt Kolléga!

Rendkívüli örömmel értesültem felfedezéséről[19], melegen gratulálok. Lényegbevágó adalékkal szolgál annak a kornak a megismeréséhez, melyben a nép művelődési értékei fokozottabban érvényesülnek és beépülnek a zenealkotásba. Remélem, folytatja munkáját. Sulzer műve — gondolhatja — engem is nagyon érdekel.

Josif — és nem Iuliu — Sulzer a bukaresti Konzervatórium cselló — és nem brácsa — tanára volt.[20]

Sajnálom, hogy bukaresti találkozásunkkor nem beszélgethettünk el. Min dolgozik? Én a román népi dallamok művészi feldolgozásával foglalkozó rövid tanulmányhoz gyűjtök anyagot.[21]

Még egyszer gratulálok, és kívánom, hogy siker koronázza erőfeszítéseit; szívélyes kartársi üdvözlettel:

Breazul

3

[Bukarest, 1956. I. 22. — postabélyegző kelte]

Drága Lakatos úr!

Csak most vehettem kézhez Ruzitskáról szóló tanulmányának fordítását.[22] Nagyon jó és hasznos munka; melegen gratulálok hozzá és köszönöm. Ez a Ruzitska rokonságban kell legyen bizonyos Ruzitska Wenz[e]llel, aki Bécsben cs. és kir. udvari orgonista volt, s ott is halt meg 66 éves korában, 1823. július 21-én. Mit gondol? Engem nagyon foglalkoztat: vajon nem ebből a családból való François Rouschitzki, aki 1834-ben közzétette a „Musique orientale. 42 Chansons et Dances Moldaves[,] Valaches, Grecs et Turcs" [című munkát], s akit az 1834. február 18-i Albina Românească (románul) „Ruşitká"-nak, franciául „Rouschitzká"-nak nevez.[23] Tud-e valamit ebben a vonatkozásban? Legyen olyan jó és kedves — mint mindig —, és válaszoljon!

A legmelegebb köszönettel és kartársi jókívánságokkal:

Breazul

4

Bukarest, 956. II. 13.

Igen tisztelt Kolléga!

Szívemből köszönöm Ruschitzkire vonatkozó értékes felvilágosításait. Én apjáról, Ruziczka Wenzelről az 1823. július 21-én elhalálozott cs. és kir. udvari orgonistáról Robert Haas *Wiener Musiker vor und um Beethoven* című füzetéből tudok.[24] Nagyon értékes Magyarországon élő unokájától kapott levele. Engedelmével történelmi bizonyító anyagként hasznosítanám, ehhez szükségem lenne egy — természetesen magyar nyelvű — másolatra. Önnek címzett levélként hivatkozném rá.

Nagyon érdekel Ruschitzki, ugyanis nyomára bukkantam 42 moldovai, havaselvi, török és görög dallamot tartalmazó gyűjteményének, és szeretném valamilyen formában feldolgozni.

Min dolgozik? Mi újság? Arrafelé nem kaphatnám meg vásárlás céljából Enescu *Első rapszódiáját*? Várom, hogy Bukarestbe jöjjön, s egy kicsit elbeszélgessünk. Addig is még egyszer melegen köszönöm és szívélyesen üdvözlöm:

Breazul

Ui.: Nagyon boldog lennék, ha megszerezhetném a Ruz[i]szka-kérdés eredeti könyvészetét. Ez a Ruziszka nem cseh volt? Brl.

5

Bukarest, 1956. IX. 22.

Tisztelt Kolléga!

Melegen gratulálok a Muzicában megjelent *Mozart Erdélyben és a Bánságban* című cikkéhez, mely új és értékes adatokat szolgáltat a román zenetörténetnek.[26] Ha bátorkodom zavarni, azért teszem, hogy folytassam az Ön tanulmánya által eszembe juttatott Ruzickával kapcsolatos eszmecserét. A Iaşi-i Állami Levéltárban találtam egy „Franz de Paola Roudchitzki" által aláírt folyamodványt, melyben azt kéri a Moldvai Milicia alakulataiba újoncokat sorozó bizottságtól, hogy Scarlat nevű fiát tisztként alkalmazzák, mint olyant, aki Moldovaországban született és négy nyelven tud: moldovaiul, németül, magyarul és görögül. A kérvényező ezt mondja: „Én magyarnak születtem, de 23 éve Moldvában tartózkodom, Piatra-" városában házam van. A kirendeltségnek a határon túlra költöztetéséig amolyan intéző vagy osztrák ügyvivőhelyettes voltam a diplomáciai testületben, azóta pedig több ízben is szolgálatára voltam és vagyok a tisztelt és magas orosz guberniumnak..." Mit szól hozzá, tisztelt Kolléga? Van valami kapcsolat a kérelmező és Georg Ruziczka valamint François Rouzitzki között? ... „Rouzinczki"-t és „F. Roujitzki"-t találtam a Leningrádi Állami Levéltár Kiseleff-iratcsomójában.

Legjobbakat, sok sikert a munkájához, kartársi üdvözlettel:

Breazul

6

Bukarest, 957. III. 23.

Igen tisztelt Kolléga!

Szívélyesen köszönöm szerfelett hízelgő sorait, melyekkel szerény személyemet megtisztelte abból az alkalomból, hogy az állam kitüntetéssel tisztelte meg erőfeszítéseimet a zenetudományi kutatások terén.

Teljes szivemből kívánok Önnek sikereket és örömteli elégtételt elismert tudományos tevékenységében; kérem fogadja teljes kartársi tiszteletemet, melyet Ön iránt érzek.

Breazul

7

Nelahozeves 957. V. 22.

Tisztelt Kolléga!

Meleg üdvözletem és jókívánságaim küldöm Dvořák szülőházából. Találkoztam itt Szabolcsival is.[28] Érdeklődött a Kájoni-kódex felől, de nem tudtam semmilyen felvilágosítást adni neki.

Minden jót

Breazul

8

Bukarest, 957. VII. 30.

Tiszteltjeink!

A közös dunai utazás legkellemesebb benyomásaival és emlékeivel meleg üdvözletünket küldjük, és minden jót, egészséget, szerencsét kívánunk. Reméljük, hogy otthon mindent rendben találtak. Egy újabb kirándulás reményében biztosítjuk Önöket őszinte rokonszenvünkről — amit Önök is tanúsítottak irántunk —, s szívünkből mondjuk: a viszontlátásra!

Georgeta és George Breazul

9

Bukarest, 957. IX. 22.

Igen tisztelt Kolléga!

Tegnap este a szövetség Bizottsága[29] és a Zenei Alap jóváhagyott 2000 lej előleget, hogy segítse Önt abban a munkájában, amelyről beszéltünk. Igyekszem megsürgetni, hogy minél előbb elküldjék Önnek az összeget.

Tegnap este Zeno Vancea kollégát bízták meg a Muzica folyóirat főszerkesztői teendőivel.[30]

Még nem sikerült szereznem egy példányt az Ön részére a *Patrium Carmen*ből.[31] Nekem csak *A mai román zene* van meg.[32] Kérem, ne feledjen el tudakozódni román kották felől (Dima, Iacob Mureşianu és mások).[33] Beszéltem tegnap egy antikváriussal, hogy szerezze meg nekem Bartók bihari gyűjteményét.[34] Mit tud Deményről?[35]

Kartársi üdvözlettel:

Breazul

10

Bukarest, 957. XII. 27.

Igen tisztelt Kolléga!

Lenyűgöz az Ön szívélyessége, és nem tehetek mást, mint nagyon-nagyon melegen megköszönjem mindazt, amit értem tett.

Vesekő okozta fájdalmaim annyira gyötörnek, hogy nem tudok többet írni.

Kérem, fogadják mindketten — Lakatos asszony és Ön — legmelegebb jókívánságainkat, egészséget és szerencsét az új esztendőben; Boldog Újévet!

Breazul

Ui.: Meg tudja kérdezni Major Ervint[36] a cikkel kapcsolatban? Brz.

11

Bukarest, 958. I. 8.

Igen tisztelt Kolléga!

Még mindig nem szabadultam meg a kőtől, nagyon megkínzott, nem tudok dolgozni, mindennel elmaradtam.

Éppen ma kaptam meg az előhívott mikrofilmet, melyet az RNK Akadémiáján keresztül kértem Budapestről. De mit gondol, mit küldtek el? Major Ervin cikkét: *Liszt Ferenc magyar rajszódiái*[37], amelyben egyetlen szó sincs Stockról.[38] Mit szól hozzá? Nekem Stock 1806-os gyűjteményére van szükségem.[39]

Forrón köszönöm irántam tanúsított barátságának számos bizonyítékát és áldozatkészségét. Amint megkapom a példányokat, küldök Önnek is egyet az én Mozartomból.[40]

Szívélyes jókívánságaink Lakatos asszonynak és Önnek, hívük

Breazul

12

Bukarest, 958. I. 14.

Igen tisztelt Kolléga!

Melegen gratulálok zenetudományos ügybuzgalmához és a dokumentumok feltárásában mutatkozó szerencséjéhez!

Valóban. Ez az a cikk, amely iránt érdeklődöm. Én azonban csak a Stockra vonatkozó adatokra vagyok kíváncsi: hogy hívják, micsoda, hova valósi, ki állapította meg, hogy Stock az Allg. mus. Zeitung-beli cikk szerzője stb. Ez a cikk és a vonatkozó anyag birtokomban van.[41] Nincs meg az 1806-os budapesti kéziratos anyag, és kérni fogom az RNK Akadémiája közvetítésével, hogy küldjék el nekem. Ezért kérem, legyen olyan kedves — mint mindig —, és írja meg nekem a Major-cikkből, ami Stockkal kapcsolatos.

Szívből köszönöm, és mindkettőjüket melegen köszöntöm, minden jót, egészséget és szerencsét kívánva Önöknek.

Breazul

Ui.: A dallamokat közöltem a *Patrium Carmen* 440—441 és 730. lapján.[42] Brz.

13

Bukarest, 958. I. 19.

Igen tisztelt Kolléga Úr!

Megkaptam legutóbbi levelezőlapját is és tudomásul vettem együttérzését szenvedésemben; lelkemből köszönöm.

Az RNK Akadémiája révén elküldték Budapestről Major Ervin cikkét.[43] Amint írtam Önnek, ebből engem csak Stock érdekel, az „Allg. Mus. Zeitung"-ban megjelent cikk szerzője: neve és a budapesti Nemzeti Múzeumban található kéziratos gyűjteménye. Melegen köszönöm mindazt, amit ezért és David [!] Speerrel kapcsolatosan is szíveskedett tenni. Várom az eredményt az Akadémiától a „Trompetá"-val kapcsolatban.[44]

Legszívélyesebb jókívánságaink mindkettőjüknek:

Breazul

14

Bukarest, 958. I. 22.

Igen tisztelt Kolléga!

Melegen gratulálok az ugyancsak megérdemelt kitüntetéshez,[45] mellyel megtisztelték, s kívánom, hogy még magasabbakat is nyerjen.

Megkaptam a levelet és tudomásul vettem tartalmát. Most már bizonyos, hogy Stock gyűjtötte a zenét és közölte az 1814-es tanulmányt; egyesek azt mondják, hogy szebeni és Samuel Friedrichnek hívják; mások szerint I. A. Stock s a Kolozsvárt székelő Erdélyi Gubernium iktatója.[46] Most már melyik?

Köszönöm teljes szívemből a lengyelországi közbenjárást.[47]

Kiváló tisztelettel és szívélyes jókívánságokkal:

Breazul

15

Bukarest, 958. III. 16.

Igen tisztelt Kolléga!

Kérem, bocsássa meg, hogy csak most vagyok képes válaszolni igen kedves levelére. Eddig még nem szabadultam meg a számos kellemetlenséget okozó vesekőtől. Teljes szívemből köszönöm a román zene érdekében kifejtett szerény törekvéseimre vonatkozó értékelését.

Nagyon hálás vagyok Önnek a nekem szükséges dokumentumok beszerzésében tanúsított igyekezetéért. Az Ön lengyelországi embere valóban nem tudott Grüssauról. Lehetséges, hogy ez a német neve a Németországtól újonnan csatolt területen levő kolostornak.[48] David [!] Speerről Hans Joachim Moser írt az Acta Musicologica IX. kötetében, III—IV. fasc. (anno MCMXXXVII—1937).[49] Lenne olyan jó még egyszer megkérdezni?

A tanársegédnőm eredménytelenül kereste az Ön által Wieniawskiról jelzett közleményt.[50]

Megkaptam a „Die Musik in Geschichte und Gegenwart"-tól a muzikológus Lakatosról szóló cikk elfogadását. A cikket másképp kell megfogalmazni, mint egy enciklopédia számára, mégpedig: I) általános vonatkozások, születés, tanulmányok, foglalkozás; II) bibliográfia, a közölt dolgozatok mutatója és jegyzéke (kiadóval stb.); III) értékelés, az ön dolgozatainak és munkásságának jelentősége és IV) könyvészet az ön dolgozatairól és tevékenységéről (ha van ilyen). Kérem tehát, legyen jó

és dolgozza át ilyen értelemben a cikk-tervezetet, melyet volt szíves nekem elküldeni.

Visszaküldöm Szulc levelét és ismételten nagyon melegen köszönök mindent.[51]

Tiszteletteljes kézcsók Lakatos asszonynak, szívélyes üdvözlettel kívánok minden jót és egészséget mindkettőjüknek:

Breazul

16

Bukarest, 958. V. 5.

Igen tisztelt Kolléga!

Semmilyen hírem nincs Önről. Mit csinál? Bizonyára nagyon elfoglalt. Várom az életrajzi és könyvészeti adatokat az MGG részére. Kapott még valami Speerre és Stockra vonatkozó adatot?

A legjobbakat kívánjuk és mindkettőjüket melegen üdvözöljük:

Breazul

17

Bukarest, 958. VI. 7.

Igen tisztelt Kolléga!

Mégis szükséges az MGG részére néhány könyvészeti adalék az Ön, román, magyar vagy német időszaki sajtóból válogatott dolgozataira. Hasonlóképpen hálás lennék Önnek, ha küldene néhány értékelő sort „de Würdigung" tudományos munkásságáról.[52]

Min dolgozik?

Válaszát sürgősen várva, kérem fogadja igen tisztelt Kolléga, jókívánságaimat, kézcsókjaim Lakatos asszonynak, valamint szívélyes üdvözletem és hálám. A feleségem mindkettőjüket melegen üdvözli:

Breazul

18

Bukarest, 958. XI. 24.

Igen tisztelt Kolléga!

Íme, miként mutat az MGG Lakatos-cikkének korrektúrája. Miután átnézte, legyen jó és küldje vissza nekem.

Emlékszik, beszéltem az 1952 előtt szerzett doktori címek elismeréséről. Mellékelten küldöm Önnek a Nevelésügyi Minisztérium [vonatkozó] rendelkezéseit.[53]

Min dolgozik? Ne feledkezzék meg Kodálynak a pentatóniáról szóló cikkéről. Hol jelent meg? Hát a Bartóké?[54]

Kézcsókom Lakatos asszonynak és mindkettőjüket melegen üdvözli:

Breazul

19

Bukarest, 959. VIII. 2.

Igen tisztelt Kolléga!

Engedelmével mellékelem a különnyomatot az MGG-ben megjelent címszóról. Jóleső érzés, hogy megörvendeztethetem, és gratulálok.

Néhány ismert, régi neumatikus román liturgikus könyvről kértek tőlem Bécsből fotókópiákat. Milyen jellegzetesen erdélyit küldhetnénk?[55]

Változatlanul meleg érzelmekkel és jókívánságokkal, egészséget mindkettőjüknek:

Breazul

20

Bukarest, 960. IV. 20.

Igen tisztelt Kolléga!

Galacon élt még három Ruzicka: Anton (1832—1905. március 23.), Joseph (1849—1915. április 12.) és Vincentius (1849—1921. november 16.). Hallott róluk? Wenzel, Ferenc és György rokonának kell lenniök; mit gondol? Én most ismét Franzcal foglalkozom.

Min dolgozik?

Küldöttem Önről anyagot a párizsi Fasqell[!]-Enciklopédia számára.[56]

A legmelegebben üdvözöljük Önt és a család tagjait:

Breazul

21

Bukarest, 960. V. 29.

Igen tisztelt Kolléga!

Tiszta szívből köszönöm adalékát, melyet Mozart és a török zene kapcsolatára vonatkozóan szíveskedett tudomásomra hozni.[57] Éppen ez volt a témája egyik nyomtatásban megjelent kis tanulmányomnak.[58] Azon leszek, hogy felvegyem a kapcsolatot a cikk szerzőjével, s esetleg elküldöm neki tanulmányomat.

Ismételten köszönöm és kérem, adja át tiszteletteljes kézcsókom Lakatos asszonynak. Mindkettőjüknek szívből kívánunk egészséget és minden jót.

Breazul

22

Bukarest, 960. X. 25.

Tisztelt Lakatos Úr!

Bátorkodom ezúttal is zavarni és közölni: eredménytelen maradt a „*Türkischer Vagant / oder Umbschweiffend Türkischer Handesmann . . .* / Gedruckt im Jahr 1683." című regényben levő román balett megszerzésére irányuló minden erőfeszítésem.[59] Barna István útbaigazítását követve, meg kellene még tudni: „A Grüssau-i kolostor könyvtára. Ez

uttóbbi [!] jelenleg lengyel fennhatóság allat [!] áll; lengyel nevét nem tudom, csak annyit, hogy Kamiena Góra nevű város mellett van."[60] Önnek vannak ismerősei Lengyelországban, nem tud közbenjárni, hogy kaphassunk egy fotókópiát a híres „Román balett"-ről?[61]

Meleg köszönettel és szívélyes jókívánságokkal:

Breazul

FÜGGELÉK

1

București, 13. IX. 954.

Prea stimate Coleg,

După prelungita mea vacanță mă aflu din nou în București unde am găsit cele două lucrări și scrisoarea pe care ați binevoit a-mi le trimite. Vă mulțumesc din toată inima pentu tot și rămîn îndatorat.

Socotesc necesar ca lucrarea Domniei-Voastre să apară într-o versiune românească. Fosta Dvs. studentă Lazăr Iuditha, s-a oferit să mi o traducă în românește. Vă rog să cercetați și Dvs., în țară și la Budapesta, dacă se găsește: „*François Rousitzki: Musique orientale. 42 Chansons et dances, Moldaves, Valaques, Grecs et Turcs, traduits, arrangées et dédiées à son Excellence... Inst. Albinei, Iași, 1834*".

Vă voi scrie mai pe larg. Pînă atunci, încă odată vă mulțumesc și vă rog să primiți călduroase urări colegiale de la

Breazul

← 9. 02.

2

București, 15. IV. 955.

Stimate Coleg,

Am luat cunoștință cu deosebită bucurie de descoperirea pe care ați făcut-o și vă felicit călduros. Ea contribuie cu o informație esențială la cunoașterea epocei respective de afirmare și valorificare în creația muzicală a bunurilor culturale ale poporului. Sper că veți continua să lucrați mai departe. Lucrarea lui Sulzer mă interesează și pe mine foarte mult, cum bănuiți.

Josif Sulzer — nu Iuliu — a fost profesor la Conservatorul din București, — de violoncel, nu de violă.

Regret că n-am putut sta de vorbă, cînd ne-am întîlnit la București. Ce mai lucrați? Eu strîng material pentru un mic studiu asupra valorificării artistice a melodiilor populare românești. —

Încă odată vă felicit și vă doresc succes în străduințele Dvs. cu cordiale salutări colegiale.

Breazul

3

[A bukaresti postabélyegző kelte: 1956. I. 22.]

Scumpe Domnule Lakatos,

Abia acum am putut avea traducerea lucrării Dvs. despre Ruzitska. Foarte bun și folositor lucru; felicitări călduroase și mulțumiri. — Acest Ruzitska tre-

L. l. 1956. febr. 7-én vásárolt

buie să fie neam cu un anume Rouzitska Wenz[e]l, care a fost k. k. Hoforganist la Viena și a murit acolo în vîrstă de 66 de ani, [la] 21 iulie 1823. Ce credeți? Pe mine mă interesează mult dacă nu cumva este din aceeași familie și François Rouschitzki — care a publicat la 1834 „Musique orientale. 42 Chansons et Dances Moldaves[,] Valaches, Grecs et Turcs" pe care „Albina Românească" din 18 februarie 1834 îl numește „Rușitka" (pe românește) și „Rouschitzka" pe franțuzește. Știți ceva în această privință? Fiți ca totdeauna bun și amabil și-mi răspundeți!

Cu cele mai calde mulțumiri și colegiale urări de bine,

Breazul

4

București, 13. II. 1956.

Prea stimate Coleg,

Mulțumesc din toată inima pentru prețioasele lămuriri pe care mi le dați cu privire la Ruschitzki. Eu, de tatăl lui, Wenzel Ruziczka, k. k. Hof-organist, mort la 21 iulie 1823, știu dintr-o broșură a lui Robert Haas, Wiener Musiker vor und um Beethoven. Este foarte prețioasă scrisoarea pe care ați primit-o Dvs. de la nepotul lui din Ungaria. Pentru a o folosi ca dovadă istorică, dacă îmi permiteți Dvs., am nevoie și eu de o copie după ea, de sigur, în limba maghiară. Eu aș cita-o ca scrisoare adresată Dvs.—

Mă interesează mult Ruschitzki, pentru că eu sunt pe urmele colecției lui de 42 de melodii moldave, valache, turce și grecești, și vreau să lucrez ceva în această privință. —

Ce mai lucrați? Ce noutăți sunt? Nu găsesc pe-acolo de cumpărat Rapsodia I. de Enescu? — Aștept să veniți la București și să mai stăm de vorbă. Pînă atunci, înc'odată vă mulțumesc călduros și vă salut cordial

Breazul

P. S. Dacă pot procura bibliografia originală asupra problemei Ruzszka [!], aș fi încîntat. —

Dar Ruziszka [!] acesta nu va fi fost ceh? Br[eazu]l

5

București, 22. IX. 956.

Stimate Coleg,

Vă felicit călduros pentru articolul din „Muzica" relativ la „Mozart în Ardeal și Banat", care aduce noi și prețioase date în istoria muzicii românești. Dacă îmi iau îngăduința să vă turbur, o fac și cu gîndul de a relua discuția cu privire la Ruziczka, de care mi-a adus aminte studiul Dvs. În „Arhivele Statului" din Iași, am găsit o petiție iscălită de „Franz de Paola Roudchitzki", care cere comitetului pentru recrutarea ostașilor (la formația Miliției Moldovei, în 1830) ca fiul său Scarlat să fie trimis ca ofițer, ca unul ce este născut în țara Moldovei și știe patru limbi: moldovenește, nemțește, ungurește și grecește. Petiționarul spune: „Eu sunt născut ungur, însă mă aflu de 23 de ani în Moldova și am casă de veci, așezare în tîrgul Piatra. Eu am fost pînă la ducerea Agenției peste hotar zăci [!] în slujbă ca un staroste sau vice agent austriecesc din corpus diplomaticesc, iar de atunci slujesc și am slujit în mai multe rînduri, pentru înlesnire cinst. și înaltul guvernamentul rusienesc..." Ce ziceți, stimate coleg?

Este vreo legătură între acesta şi Georg Ruziczka şi François Rouzitzki? ... „Rouzinczki" şi „F. Roujitzki" am găsit şi în dosarele „Kisseleff" de la Leningrad. („Arhivele Statului") —

Cu cele mai bune urări de succes în munca Dvs. şi cu salutări cordiale

Breazul

6

Bucureşti, 23. III. 957.

Prea Stimate Coleg,

Vă mulţumesc cordial pentru prea elogioase cuvinte cu care binevoiţi să întîmpinaţi umila mea persoană cu prilejul premiului cu care statul a cinstit eforturile mele în direcţia cercetărilor muzicologice.

Dorindu-vă din toată inima succes în recunoscuta Dvs. activitate ştiinţifică şi bucurii de pe urma acestei activităţi, vă rog să primiţi încredinţarea desăvîrşitei stime colegiale pe care v-o păstrează

G. Breazul

7

Nelahozeves,
22. V. 957.

Stimate Coleg,

Vă trimit călduroase salutări şi urări de bine din casa unde s-a născut Dvořak. — M-am întîlnit pe-aici şi cu Szabolczi [!], m-a întrebat de Codex Cajoni [!] şi n'am putut să-i dau nici un răspuns.

Cu bine,

Breazul

8

Bucureşti, 30. VII. 957.

Stimaţii noştri,

Cu cele mai bune impresii şi amintiri din călătoria pe care am făcut-o împreună pe Dunăre, vă salutăm călduros şi vă dorim tot binele, sănătate şi noroc. Sperăm că aţi găsit totul în ordine acasă. — În speranţa unei noi excursii, vă asigurăm de toată simpatia pe care şi Dvs. aţi binevoit a ne-o arăta şi vă zicem noi cordial

La revedere! Georgeta şi George Breazul

9

Bucureşti, 22. IX. 957.

Prea stimate Coleg,

Aseară Comitetul Uniunii şi Fondul Muzical au aprobat un aconto de două mii lei pentru a vă ajuta să continuaţi lucrarea despre care am vorbit. Mă voi sili să stărui ca să vi se trimită cît mai repede suma.

Aseară s-a atribuit sarcina de Redactor-şef la revista „Muzica" colegului Zeno Vancea.—

N-am putut încă face rost de un exemplar din „Patrium Carmen" pentru Dvs. Am numai „Muzica românească de azi". — Nu uitați, vă rog, să vă interesați de note românești (Dima, Iacob Mureșanu și alții) pentru mine. Am vorbit eri cu un anticvar pentru ca să-mi procure Culegerea din Bihor a lui Bartók.

Ce știți despre Demény?

Cu salutări colegiale,

Breazul

10

București, 27. XII. 957.

Prea stimate Coleg,

Sunt copleșit de amabilitatea Dvs. și nu sunt în stare decît să vă mulțumesc foarte, foarte călduros pentru tot și toate cîte le-ați făcut pentru mine. — Mă chinuie o litieză urică și nu pot scrie mai mult.

Din partea noastră, vă rog să primiți amîndoi, Doamna Lakatos și Dvs. cele mai călduroase urări de bine, sănătate și noroc pentru noul an: La mulți ani!

Breazul

P. S. Puteți întreba pe Major Ervin despre articol?

Brz.

11

București, 8. I. 958.

Prea stimate Coleg,

Nu am scăpat de piatră și sunt tare necăjit; nu pot lucra și sunt cu toate în urmă.

Chiar azi am primit developarea microfilmului pe care l-am obținut de la Budapesta prin Academia R. P. R. — Dar ce credeți că mi-a trimis? — Articolul lui Major Ervin, Liszt Ferenc magyar rapszódiái, în care nu este nimic despre Stock. — Ce ziceți? Eu am nevoie de culegerea lui Stock din 1806. —

Vă mulțumesc cu toată căldura pentru numeroasele dovezi de prietenie și sacrificiile ce ați făcut pentru mine. Abia acum am primit și eu și vă voi trimite și Dvs. un exemplar din „Mozart" al meu. —

Urări cordiale pentru Doamna Lakatos și Domnia-Voastră de la noi, devotatul D-voastre,

Breazul

12

București, 14. I. 958[.]

Prea stimate Coleg,

Vă felicit călduros pentru zelul muzicologic și pentru norocul pe care îl aveți în descoperirea materialului documentar! —

Adevărat! Acesta este articolul de care mă interesez eu. Însă din el, eu nu caut de cît date cu privire la Stock: cum se numește, ce este, de unde este, cine a stabilit că Stock este autorul articolului din „Allg. mus. Zeitung" etc. Acest articol și materialul respectiv eu îl am. Nu am materialul aflat în ms. din 1806 din Budapesta și voi interveni prin Acad. R. P. R. ca să mi-l trimită. — De

aceia [!] fiţi amabil ca întotdeauna, vă rog să spuneţi-mi din articolul lui Major ceea ce este în legătură cu Stock.

Vă mulţumesc din inimă şi vă salut călduros pe amîndoi, dorindu-vă tot binele, sănătate şi noroc,

Breazul

P. S. Melodiile sunt publicate de mine în „Patrium Carmen", p. 440—441 şi p. 730. Brz

13

Bucureşti, 19. I. 958[.]

Prea stimate Domnule Coleg,

Am primit şi această c. p. din urmă şi am luat cunoştinţă de sentimentele Dvs. pentru suferinţa mea; vă mulţumesc din suflet.—

Prin Academia R. P. R. mi s-a trimis de la Budapesta articolul lui Major Ervin. Din el, cum v-am scris, pe mine mă interesează numai Stock, autorul articolului din „Allg. Mus. Zeitung", numele lui şi culegerea lui aflată în manuscris la Muz. Naţ. din Budapesta. Şi pentru aceea aţi binevoit să faceţi în această privinţă ca şi relativ la David Speer, cu toată căldura vă mulţumesc. Aştept rezultatul de la Academie referitor la „Trompeta".—

Cu cele mai călduroase urări de bine pentru amîndoi,

Breazul

14

Bucureşti, 22. I. 958.

Prea stimate Coleg,

Vă felicit călduros pentru prea bine meritata distincţie cu care aţi fost cinstit şi vă urez să obţineţi alte distincţii şi mai mari.

Am primit scrisoarea şi am luat cunoştinţă de cuprinsul ei. Acum este sigur că Stock este cel care a cules muzica şi a publicat studiul din 1814; unii spun că se chiamă Samuel Friedrich din Sibiu, alţii I. A. Stock, registrant beim Siebenbürgischen Gubernium in Klausenburg. — Care este?

Mulţumesc din toată inima pentru intervenţia în Polonia. —

Cu alese sentimente şi cu cordiale urări de bine,

Breazul

15

Bucureşti, 16. III. 958.

Prea stimate Coleg,

Vă rog să mă iertaţi că, abia acum vă învrednicesc să răspund prea amabilei dvs. scrisori. Nu am scăpat pînă acum de piatra la rinichi, care mi-a provocat numeroase neajunsuri. Vă mulţumesc din toată inima pentru aprecierile cu care binevoiţi a cinsti neinsemnatele mele străduinţi pentru muzica românească. Vă sunt foarte recunoscător asupra stăruinţei Dvs. pentru obţinerea documentelor necesare mie. Omul dvs. din Polonia, pe drept cuvînt nu a ştiut ce este Grüssau. Probabil acesta este numele german al mănăstirii, care poate fi pe teritoriul nou anexat de la Germania. Asupra lui David Speer a scris Hans Joachim Moser în „Acta Musicologica", Vol. IX, fasc. III—IV (anno MCMXXXVII—1937). — Sunteţi bun să-l mai întrebaţi? —

Asistenta mea a căutat, dar fără niciun rezultat publicația indicată de dvs. despre Wieniawski. —

Am primit de la „Die Musik in Geschichte und Gegenwart" acceptarea unui articol despre muzicologul Lakatos. Articolul trebuie însă redactat altfel, ca pentru o enciclopedie, și anume: I) generalități, nașterea, studii, ocupații; II) bibliografia, indicele și catalogul lucrărilor publicate (cu editura etc.); III) aprecieri, importanța lucrărilor și a activității dvs; și IV) Literatură asupra lucrărilor și activității dvs. (dacă este cazul). Vă rog, deci, să fiți bun și să refaceți, în acest fel, proiectul de articol pe care ați binevoit a mi-l trimite. —

Vă restitui scrisoarea lui Szulc și încăodată vă mulțumesc foarte călduros pentru toate.—

Cu respectuoase sărutări de mîini pentru d-na Lakatos și cordiale urări de bine și sănătate pentru amîndoi,

Breazul

16

București, 5. V. 958.

Prea stimate Coleg,

Nu mai am nici o știre despre Dvs. Ce faceți? Sunteți, desigur foarte ocupat. Aștept datele biografice și bibliografice pentru MGG. — Ați mai privit [primit] vreo informație cu privire la Speer și Stock?

Cu cele mai bune urări și călduroase salutări pentru amîndoi — din partea noastră,

Breazul

17

București, 7. VI. 958.

Prea stimate Coleg,

Este, totuși, necesar pentru MGG de cîteva indicații bibliografice asupra lucrărilor Dvs., culese din periodicele române, maghiare sau germane. V-aș fi, de asemenea foarte recunoscător dacă ați binevoi să-mi trimiteți cîteva rînduri de Würdigung asupra activității Dvs. științifice. —

Ce mai lucrați?

In așteptarea răspunsului Dvs. grabnic, vă rog să primiți prea stimate Coleg urări de bine și sărutări de mîini pentru dna Lakatos și cordiale salutări și mulțumiri din partea-mi. Soția mea vă trimite călduroase salutări, la amîndoi, —

Breazul

18

București, 24. XI. 958.

Prea stimate Coleg,

Iată cum arată corectura articolului „Lakatos" din MGG. Fiți bun, după ce o vedeți, și mi-o înapoiați. —

Vă amintiți că vorbeam despre recunoașterea titlurilor de doctor obținute înainte de 1952. — Vă trimit aci alăturat, dispozițiile luate de Ministerul Învățămîntului. —

Ce mai lucrați? Nu mă uitați cu articolul despre pentatonică al lui Kodály. Unde a apărut? Dar al lui Bartók? —

Sărut mîna Dnei Lakatos și pe amîndoi vă salută călduros,

Breazul

19

București, 2. VIII. 959.

Prea stimate Coleg,

Îmi iau îngăduința de a Vă trimite, aci alăturat, un extras din articolul ce a apărut în MGG. Mă bucur că vă pot face această plăcere și vă felicit.

Mi se cere dela [!] Viena „einige Photokopien der ältesten bekannten rumänischen liturgischen Büchern die neumirt sind". Ce am putea trimite specific ardelenesc?

Cu aceleași sentimente și cu călduroase urări de bine și sănătate pentru Dvs. amîndoi,

Breazul

20

București, 20. IV. 960.

Prea stimate Coleg,

Au trăit la Galați încă trei Ruzicka: Anton (1832—23 Martie 1905), Joseph (1849—12 Aprilie 1915) și Vincentius (1849—16 Noiembrie 1921). Ați auzit de ei? Trebuie să fie din același neam cu Wenzel, Franz și Georg; ce credeți? Eu mă ocup acuma din nou de Franz. —

Ce mai lucrați?

Am trimis despre Dvs. material la Enciclopedia Fasquell — Paris.

Cu cele mai călduroase urări pentru Dvs. și ai casei din partea noastră,

Breazul

21

București, 29. V. 960[.]

Prea stimate Coleg,

Mulțumesc din toată inima pentru indicația pe care ați binevoit a mi-o da cu privire la Mozart și muzica turcească. Tocmai aceasta a fost tema mea în micul studiu pe care l-am publicat. Voi căuta să iau legătura cu autorul articolului și, eventual, să-i trimit și studiul meu. —

Încă odată Vă mulțumesc și vă rog să transmiteți respectoase sărutări de mîini din partea-mi pentru D-na Lakatos și, din partea noastră, cele mai călduroase urări de bine și sănătate pentru amîndoi,

Breazul

22

București, 25. X. 960.

Stimate Domnule Lakatos,

Îmi iau îngăduința să Vă turbur și de astădată și să Vă comunic cum că au rămas zadarnice toate stăruințele mele pentru a procura „Wallachisch-Bal-

let" din romanul „*Türkischer Vagant* /oder *Umbschweiffend Türkischer Handesmann*... Gedruckt im Jahr 1863." Potrivit indicației lui Barna István ar mai fi de întrebat: „A Grüssau-i kolostor könyvtára. Ez uttóbbi [!] jelenleg lengyel fennhatóság allat [!] áll; lengyel nevét nem tudom, csak annyit, hogy Kamiena Góra nevü város mellett van." Dvs. aveți cunoștință în Polonia: nu puteți interveni pentru ca să căpătăm o fotocopie după faimosul „Wallachisch-Ballett[!]?

Cu mulțumiri călduroase și cu cordiale urări de bine,

Breazul

JEGYZETEK

[1] Brâncuși 1976. — BrP I—IV. Ciobanu 1978. 7 és kk. — Cosma 1970. 84—86, 272—273. *Brockhaus—Riemann Zenei lexikon* II. Bp. 1984. 380. — * * * *Encyclopédie de la Musique* (Fasquelle). Paris, 1958. I. 446, 1960. III. 23. — Grove's *Dictionary of Music and Musicians*. London, 1954. V. 22—23 (ill. ennek megfelelő helyeken az új kiadásban). — Lakatos 1971, Lakatos 1973, Lakatos 1977. — MGG 1952/II 242—243. 1960/VIII. 95—96. — Szabolcsi—Tóth 1965. I. 294, II. 401. — Hugo Riemann: *Musiklexikon*. Personenteil. A—K Mainz, 1959. 220—221, Ergänzungsband A—K Mainz, 1972. 149. — Ztí 1980. 310—317. 1983. 194—214.

[2] BrP I. 591—594., ill. George Breazul: *Scrisori și documente*. vol. I. B 1984.

[3] Br.P I. 593.

[4] A feladócím: G. Breazul, Str. Lămîiței Nr. 32, B 28; Lakatos Istváné: Prof. dr. Lakatos Ștefan, *Cluj*, Str. Anonymus Nr. 9.

[5] Később maga tér rá a Daniel név használatára, l. BrP I. 96.

[6] G. Breazul 1887-ben, Lakatos István 1895-ben született.

[7] Lakatos István nem őrizte meg leveleinek másolatát, ezek a Breazul-hagyatékban találhatók. Ez a tény indokolja a közlő helyenkénti feltételezéseit, miután a címzett nem emlékszik minden részletkérdésre.

[8] Brâncuși 1976. 259. — BrP I. 561—583. — Cosma 1970. 84—86. — Lakatos 1971. 253—288.

[9] François Rouschitzki: *Musique orientale*. 42 chansons et danses moldaves, valaques, grecs et turcs traduits, arrangés et dédiés à Son Excellence Monsieur de Kisseleff, Président Plénipotentiaire des Divans de Moldavie et de Valachie, Lieutenant Général, Aide-de-camp Général de S. M. l'Empereur de toutes les Russies, Chevalier Grand croix, de plusieurs ordres etc., etc., etc., par Fr. R. L'ithographie de l'Abeille, 1834. L. Ciobanu 1978. 36, 45.

[10] Lakatos István: *Egy erdélyi muzsikus vallomásai*. Ruzitska György emlékezései 1853 évből. Cluj-Kv. 1940. 2, 11, 13, 20—21, 28. s e kötetben levő tanulmánya. Megegyezzük, hogy a Ruzitskákról Octavian Lazăr Cosma kötetében is olvasható — Lakatos István nyomán megfogalmazott — összegezés, de csak a fenti Breazul-lista 3—7, 12 és 13., a Lakatos-féléből pedig az 1—6-ig szereplő személyekről (L. O. L. Cosma: *Hronicul muzicii românești*. II. B 1974. 105—106.). V. Cosma Franz Rouschitzkit tartja nyilván (Rujinsk, Rouschitzki néven is, I. Cosma 1970. 387—388.).

[11] Lakatos: *Egy erdélyi muzsikus*... 28.

[12] Breazul: *Idei curente în cercetarea cîntecului popular*. Moduri pentatonice și prepentatonice. Sm 1965/1. 13, 21, 22, 23, 31, 32, 33, 56—57.

[13] MGG VIII. 95. — Ennek alapján: Fasquelle III. 23.

[14] Cosma 1970. 85, 272.

[15] Lakatos István 1945-ben doktorált, s ennek elismertetéséről van szó (Cosma 1970. 272. — Lakatos 1971. 248. — Szabolcsi—Tóth 1965. II. 401.)

[16] Brâncuși 1976. — Ciobanu 1978. 37, 39, 42—49, 56—61, 75—103, 108—114, 143—146, 238—239. — Octavian Lazăr Cosma: *Hronicul muzicii românești*. I—V. B 1973—1983. stb.

[17] Feltételezhetően a fennebb idézett dolgozatról, valamint *A muzsikus Ruzitskák Erdélyben* (ETF Cluj-Kv. 1939.) című füzetről volt szó.

[18] Teljes címet l. a 9. jegyzetben.

[19] Iuliu Sulzer megtalált és ismertetett operájáról lehet szó (l. Lakatos 1971. 274. l. 516. sz.).

[20] BrP I. 96, 130, 137. II. 152, Cosma 1970. 413—414.

[21] *Valorificarea artistică a folclorului.* BrP I. 129—149 (1956).

[22] A két elküldött dolgozat közül csak az emlékiratot tartalmazót fordították le román nyelvre (O. L. Cosma: *i. m.* II. 107.).

[23] Ruzitska Vencel, az orgonista, feltételezhetően az apja Ruzitska Györgynek (l. a Lakatos-jegyzéket). A teljes címet l. a 9. jegyzetben.

[24] Robert Haas (1866—1960) osztrák zenetörténész. Szóban forgó füzete nem szerepel a hozzáférhető lexikoncímszavakban.

[25] Lakatos István Ruzitska Lajossal levelezett.

[26] *Pătrunderea muzicii lui Mozart în Ardeal şi Banat.* Muzica, 1956/9. 26—30.

[27] Piatra = Piatra Neamţ

[28] Nelahozeveš Prága mellett fekszik, Dvořák szülőfaluja. — Szabolcsi Bence (1899—1973) Lakatos Istvánnak is személyes ismerőse volt.

[29] A Zeneszerzők Szövetségének vezetőségéről van szó.

[30] Zeno Vancea (sz. 1900) Bartók-emlékéremmel kitüntetett zeneszerző és zenetudós (1981), a főszerkesztői tisztséget 1964-ig töltötte be (Cosma 1970. 437—439).

[31] *Patrium Carmen.* Contribuţii la studiul muzicii româneşti. Craiova, 1941.

[32] *Muzica românească de azi.* B 1939 — a P. Niţulescu összeállította azonos című kötetben jelent meg.

[33] George Dima (1847—1925), Iacob Muresianu (1857—1917) — l. Cosma 1970. 161—163, 319—320.

[34] Bartók Béla: *Cântece poporale româneşti din comitatul Bihor.* B 1913.

[35] Demény János (sz. 1915) Erkel-díjas esztéta, zeneíró.

[36] Major Ervin (1901—1967) zenetörténész, fő kutatási területe a XIX. századi magyar zene volt. Szóban forgó cikke a Muzsikában jelent meg (1929/3.).

[37] Major Ervin: *Liszt Ferenc magyar rapszódiái.* Muzsika, 1929/1—2.

[38] Samuel Friedrich Stock (Stödy családnéven is) — nagyszebeni szász revizor volt a XIX. sz. elején. Az Allg. mus. Zeitungban 1814-ben megjelent cikke: *Geschichte der Musik im Siebenbürgen.* Magyarul Major Ervin közölte (Muzsika, 1929/3.)

L. Szabolcsi—Tóth 1965. III. 408. Románul először Ilarion Cocişiu tette közzé (*Un străin — anonim — despre muzica românească la începutul secolului al XIX-lea*, Revista de folclor, 1956/1—2. 271—278.).

[39] Az 1806-os kézirat címe: *Aufsätze über den Zustand der Musik im Grossfürstenthum Siebenbürgen.*

[40] Breazul: *La bicentenarul naşterii lui Mozart.* 1756—1956. B 1957.

[41] L. BrP I. 96, 107, II. 148, 160, valamint a 38—39. jegyzetet.

[42] Négy egyszólamú és egy két hegedűre feldolgozott román táncot közöl a jelzett helyen, a forrás megnevezésével.

[43] Muzsika, 1929/3.

[44] Trompeta = Trompetta Carpaţiloru, B 1865—1877.

[45] Munkaérdemrend III. oszt. (1957) (L. Cosma 1970. 272. — Lakatos 1971. 251.)

[46] L. a 38—39. jegyzetet.

[47] Lakatos István Zdislaw Szulc segítségét kérte. Szulc válaszával kapcsolatban l. az 51. jegyzetet.

[48] L. a 22. sz. lapot a hozzáfűzött jegyzetekkel.

[49] Hans Joachim Moser (1889—1967) zenetudós Speerről (1636—1707) több dolgozatot közölt; legfontosabb a Breazul által is említett, a megnevezett kötet 99—122 lapján. L. még BrP. I. 96, Brâncuşi 1976. 310.

[50] A jelzett cikkre Lakatos István nem emlékezik.

[51] Zdislaw Szulc levele Poznanból, 1958. febr. 8-i dátummal.

[52] Würdigkeit = érdemesség, Würdigung = a méltányosság szellemében.

[53] Lakatos István a mellékletet nem őrizte meg, az elismertetésre nem került sor.

[54] Sm 1965/I. 56—57., ill. a 12. jegyzet.

[55] Nem ismerjük Lakatos István válaszát.

[56] L. az 1. jegyzetet.

[57] Feltételezhetően: Szabolcsi Bence: *Egzotikus elemek Mozart zenéjében* (Új Zenei Szemle, 1956/7. 1—7.).

[58] A közkézen forgó lexikográfiában nem szerepel ez a cím.

[59] Később Octavian Lazăr Cosma, Viorel Cosma, ill. Gheorghe Ciobanu közölte (Ciobanu 1978. 37, 103., valamint a 47, 51. jegyzet).

[60] Magyar nyelvű idézet Breazul lapján. — Barna István (sz. 1920) zeneszerző, zenetörténész. Szóban forgó tanulmánya: *Ungarischer Simplicissimus.* Adalékok a XVII. század magyar zenei művelődéséhez (Moser tanulmányait is említve; l. ZtT 1953/II. 495—514.). — *Kamiena Góra* a csehszlovák határ közelében fekvő lengyel város, a Bobr partján.

[61] L. a 47. és az 51. jegyzetet.

RÖVIDÍTÉSEK

Almási 1982	= Szerk. Almási István: *Tavaszi szél vizet áraszt* 230 magyar népdal B 1982
B	= Bucureşti, Bukarest
BAM	= J. S. Bach: *Notenbüchlein für Anna Magdalena*
BÖI	= (Közreadja: Szőllősy András) Bartók Béla: *Összegyűjtött írásai* I. Bp 1966
Bp	= Budapest
Brâncuşi 1976	= Brâncuşi, Petre: *George Breazul şi istoria nescrisă a muzicii româneşti.* B 1976
BrP	= Breazul, George: *Pagini din istoria muzicii româneşti* I–IV. B I/1966 (szerk. Vasile Tomescu); II/1970 (szerk. Gheorghe Firca); III/1974 (szerk. Gh. Firca); IV/1977 (szerk. Gh. Firca)
CH	= Chiţoran, Nicolae: Teorie şi solfegii, manual pentru cl. V-a a şcolilor de muzică. B 1979
Ciobanu 1978	= Ciobanu, Gheorghe: *Izvoare ale muzicii româneşti II.* B 1978
Cosma 1970	= Cosma, Viorel: *Muzicieni români.* Lexicon. B 1970
CS	= E-lemez
csh	= családi hagyaték
E	= Electrecord
ECC	= E-lemez
ECD	= E-lemez
ECE	= E-lemez
ETF	= Szerk. Dr. György Lajos: *Erdélyi Tudományos Füzetek.* Kv
Ethn	= Ethnographia
ÉZ/	= *Ének-zene.* Tankönyv az V. és VI. osztály számára. Szerk. Guttman Gabriella, Kovácsné Gábor Aranka, Márkos Albert, Maxim Éva. B 1982. – Tankönyv a VII. és VIII. osztály számára. Szerk. Dr. Benkő András, Halmos Katalin, Kovács Aranka, Maxim Éva, Pálffi Éva, Verestóy Ilona. B 1983
EXC	= E-lemez
EXE	= E-lemez
Fabó 1908	= Fabó Bertalan: *A magyar népdal zenei fejlődése.* Bp. 1908.
Fl	= Flauto
H	= Hungaroton
HLP	= H-lemez
HLPXM	= H-lemez
Kop	= Kopula
Kv	= Kolozsvár, Kolozsvár-Napoca
KVt	= Kodály Zoltán: *Visszatekintés I–II.* Bp 1964
kz	= kézirat
Lakatos 1971	= Lakatos István: *Zenetörténeti írások.* B 1971
Lakatos 1973	= Lakatos István: *Kolozsvári magyar muzsikusok emlékvilága.* B 1973
Lakatos 1977	= Lakatos István: *A kolozsvári magyar zenés színpad (1792–1973).* B 1977
László Bakk 1981	= Összeállította: László Bakk Anikó: *Egyedem-begyedem.* Mondókák, gyermekjátékok. B 1981
Lm	= Lucrări de muzicologie
LPX	= H-lemez
M	= Művelődés
Man	= Manual
MGG	= Szerk. Blume, Firedrich: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart.* I–XIV + pótkötetek Kassel–Basel–London–New York, 1949–1968
MI	= Motora-Ionescu, Ana: *Teorie şi solfegii.* Manual pentru clasa a III-a şcoli de muzică. B 1977, 1979
Mvh	= Marosvásárhely
NyIrK	= Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények
Ped	= Pedal

Péterfy–Selmeczi–Maxim 1972 = Összeállította: Péterfy Emília–Selmeczi Marcella–Maxim Éva: *Vers, ének, mese az óvodában.* B 1972

PÖÉ = Pálóczi Horváth Ádám: *Ötödfélszáz énekek.* Bp. 1953.

RMN = Közzéteszi: Jagamas János és Faragó József: *Romániai magyar népdalok.* B 1974

RS = Összeállította: Ripă, Constantin–Silaghi, Iuliu: *Curs de dictat muzical tonalo-funcțional.* Cluj-Napoca, 1973

Selmeczi 1971 = Összeállította: Selmeczi Marcella: *Csiga-biga palota.* Óvodások daloskönyve. B 1971

Selmeczi 1972 = Összeállította: Selmeczi Marcella: *Szedem szép virágom.* Kisgyermekek játékkönyve. B 1972

Seprődi 1974 = Seprődi János: *Válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése.* B 1974

Sm = Studii de muzicologie

STM–ECE = E-lemez

SUA = Supraphon-lemez

SUA–ST = Supraphon-lemez

Szabolcsi–Tóth 1965 = Szabolcsi Bence–Tóth Aladár: *Zenei lexikon I–III.* Bp. 1965.

t = templom

UK = Szerk. László Ferenc: *Utunk Kodályhoz.* Tanulmányok, emlékezések. B 1984

Ztí = *Zenetudományi írások.* B 1977 szerk. Szabó Csaba; 1980, 1983 szerk. Benkő András

ZtT = Szerk. Szabolcsi Bence–Bartha Dénes: *Zenetudományi Tanulmányok I–X.* Bp. 1953–1962

A KÖTET MUNKATÁRSAIRÓL

ALMÁSI ISTVÁN (Kv, 1934) — adatait lásd Ztí 1983. Újabb közleménye: *Kodály és az erdélyi népzenekutatás (UK). Virágok vetélkedése.* B. 1986.

ANGI ISTVÁN: (Ozsdola, Kovászna m., 1933) — adatait lásd Ztí 1983. Újabb közleményei: *Permanențe estetice în gîndirea și activitatea muzicală a lui George Dima* (Lm 1984/15); *Pentru un caracter integrant al culturii estetice* (Lm 1984/16); *A lukácsi örökség és az esztétika ma* (Korunk, 1985/7); *A művészi jelentés zeneisége* (NyIrK 1985); *A zenei kép apológiája — kérdőjelekkel* (Utunk, 1985/2); *Reconsiderarea dihotomiei genurilor „greu" și „ușor" în arta socialistă* (Lm 1985/17—18); *Zenefilozófia* (Korunk, 1985/1, 5 és 9).

BALLA KEMENES CSILLA (Csíkszereda, 1946): a Kolozsvári Művészeti Líceum zongora főtanszakának tanára. Középiskolai tanulmányait Mvh-en végezte (1965), majd a kvi G. Dima Zenekonzervatórium zongora tanszakán szerzett oklevelet (1970). 1970 és 1979 között a kvi G. Dima Zenekonzervatórium ének tanszakán kísérő tanársegéd.

BENKŐ ANDRÁS: (Fejérd, Kolozs m., 1923) — adatait lásd Ztí 1983. Újabb közleményei: *Kodály Zoltán és a genfi zsoltárok* (Református Szemle, 1983); *Hozzájárulásunk a hazai zenetörténeti kutatáshoz* (A Hét, 1984/34, 40); *Tipuri melodice în liedurile lui Dima* (Lm 1984/15); *Vázlatos romániai Kodály-portré.* A romániai sajtó fontosabb adalékai (UK); *Unele observații privind recitativul instrumental în muzica secolului XX* (Lm 1985/17—18).

BENKŐ JUDIT (Kv, 1959): a csíkszeredai 1-es számú iskola zenei tagozatának tanára. Középiskolai tanulmányait szülővárosa zenei líceumában végezte, majd a G. Dima Zenekonzervatórium zenetudományi tanszakán szerzett oklevelet (1982). Írásai az Igazság, Hargita, A Hét, Művelődés, Utunk hasábjain jelentek meg.

BOÉR MÁRIA (Bp 1941): a Kolozsvári Művészeti Líceum zongoratanára. Középiskolai tanulmányait a kolozsvári zenei líceumban végezte, majd a G. Dima Zeneművészeti Főiskola zongora tanszakán szerzett oklevelet (1964). Írásait az Igazság és Utunk közölte.

CSIRE JÓZSEF (Nagyvárad, 1926) — adatait lásd Ztí 1983.

FANCSALI JÁNOS (Brassó, 1940) — adatait lásd Ztí 1980.

FEJÉR KÁLMÁN (Futásfalva, Kovászna m., 1935): a szatmári zeneiskola tanára. Középiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyt végezte, majd a kvi főiskolán szerzett zenetanári oklevelet (1965). Közleményei: *Az abszolút hallás problémáiról* (A Hét 1973/22); *Darai népdalok* (Szatmár, 1973 — Zolcsák Miklóssal); *A zene mindenkié?* (A Hét, 1974/30); *Szatmár vidéki néphagyományok* (Szatmár, 1979 — Bura Lászlóval és Petkes Józseffel).

JAGAMAS JÁNOS (Dés, 1913) — adatait lásd Ztí 1983. Újabb közleményei: *A szőlőhegy kincse* (UK); *Magyaró énekes népzenéje.* B 1984; *A népzene mikrokozmoszában.* Tanulmányok. B 1984.

LAKATOS ISTVÁN (Nagyzorlenc, Krassó-Szörény m., 1895) — adatait lásd Ztí 1983.

LÁSZLÓ FERENC (Kv, 1937) — adatait lásd Ztí 1983. Újabb közleményei: *Manuscrisul Haydn de la București* (Sm 1983/17); *Széljegyzetek egy Kodály-népénekre* (M 1983/2); *A százegyedik év.* Bartókról, Enescuról, Kodályról. B 1984; *Brahms: „Variațiuni pe melodia Trei păstori se întîlniră"?* (Sm 1984/18); *Kodály*

TARTALOM

Előszó 5

Angi István
Zenetanítás és esztétikai élmény 7

Jagamas János—Major Ferenc—Márkos Albert
Javaslat a szolfézs (dallamelemzés), összhangzat-, ellenpont- és formatan tanítására 28

László Ferenc
„Eszményi kisközösség modellje." A kamarazene és oktatása . 36

Szenik Ilona
A formaérzék fejlesztésének alapjai 46

Terényi Ede
Zongorajáték — játék a zongorával. Gondolatok a VII. és VIII. füzet darabjairól 64

Boér Mária
Kezdő zongoristák bevezetése a kétkezes játékba 74

Fejér Kálmán
A funkcionális és az abszolút hallás fejlesztésének eljárása a zenei iskolában 85

Valádi Enikő
Zenehallgatás kezdőkkel 109

László Bakk Anikó
A zenei nevelés társadalmi hasznáról 140

Visnyainé Kondor Ágnes
Módszertani javaslatok a zenei szerkesztés elemeinek játékos elsajátításához 152

Nagy László
Id. Belle József (1780—1850) 175

Lakatos István
Ruzitskáné Raczek Zsófia, a kolozsvári Zenekonzervatórium hegedűtanárnője (1843—1919) 180

Balla Kemenes Csilla
László Árpád — a pedagógus (1864—1960) 187

Csire József
A Boda házaspár szerepe Nagyvárad zenei életében 199

Szalay Zoltán
Egy dallam tíz variánsa a palatkai népi hangszeres együttesek előadásában 226

Benkő Judit
Nulla fázisú dallamrészletek és dramaturgiai jelentéskörük Farkas Ödön Tetemrehívás című zenedrámájában 249

Fancsali János
Zsizsmann Rezső, az orgonaművész (1885—1941) 266

Almási István
Fabó Bertalan levelei Seprődi Jánoshoz 284
Benkő András
George Breazul Lakatos Istvánhoz intézett levelei, lapjai . . 314
Rövidítések 335
A kötet munkatársairól 337
Cuprins 348